

LIETUVOS BALŲŲ VEISLĖS BEKONINIO TIPO KIAULIŲ GENEALOGINĖS STRUKTŪROS IR VEISLIŠKUMO POKYČIAI BEI PRODUKTYVUMO RODIKLIŲ ANALIZĖ

Ramutis Klimas, Asta Klimienė

Šiaulių universitetas, P. Višinskio g. 25, LT-5400 Šiauliai; tel. 8 41 59 57 52; faks. 8 41 59 57 10; el. paštas: gamt_kat@cr.su.lt

Santrauka. Darbas atliktas 2002 m. Lietuvos baltų veislės bekoninio tipo (LB-B1) veislynuose ir Valstybinėje kiaulių veislininkystės stotyje. 2002 m. spalio 1 d. LB-B1 tipo struktūrą sudarė 14 kuilių linijų (n = 56) ir 12 paršavedžių šeimų (n = 438). Nustatyta, kad nykstančių senųjų linijų (Jampo, Nase, Gniso, Nero, Greno, Jakobo, Spurgo ir Vesto) kuiliai turi 75,0–87,3%, o atskirų šeimų paršavedės – 75,0–93,4% jorkšyrų veislės kraujo. Toliau naudojant naujų Švedijos jorkšyrų linijų (Anelundo, Marichilo, Odeno, Bjerbo, Knuto, Mozlo ar kt.) kuilius, Lietuvos baltųjų veislės kraujo dalis iš šio tipo kiaulių bus išstumta. LB-B1 tipas ateityje taps nustelbiamuoju mišrinimu sukurta jorkšyrizuota Lietuvos baltųjų kiaulių banda.

LB-B1 tipo paršavedžių (n = 438) vidutinis vislumas buvo 10,3 paršelių, pieningumas – 59,4 kg. Palyginti su grynaveislėmis Lietuvos baltosiomis (n = 286) jos (n = 245) išsiskyrė geresnėmis ne tik mėsinėmis, bet ir penėjimosi savybėmis.

Pramoninio mišrinimo deriniuose LB-B1 tipo kiaules tikslingiausia naudoti kaip motininę veislę. Artimiausiu metu ši tipą reikėtų aprobuoti.

Raktažodžiai: LB-B1, linijos, šeimos, veisliškumas, reprodukcinės, penėjimosi ir mėsinės savybės.

CHANGES OF GENEALOGICAL STRUCTURE AND BREEDING EFFICIENCY OF BACON-TYPE LITHUANIAN WHITE PIGS BREED AND ANALYSIS OF THEIR PRODUCTIVITY

Summary. The study was carried out in 2002 at Lithuanian breeding centres at the bacon-type Lithuanian White (LW-B1) pigs and at the State Pig Breeding Station. On October 1, 2002, LW-B1 type structure consisted of 14 boar lines (n = 56) and 12 sow families (n = 438). It was indicated that boars of endangered old lines (Jampo, Nase, Gnisas, Neras, Grenas, Jakobas, Spurgas and Vestas) have 75.0–87.3% and the sows of separate families – 75.0–93.4% of blood of Yorkshire breed. Further using boars of the new Swedish Yorkshire lines (Anelundas, Marichilas, Odenas, Bjerbo, Knutas, Mozlas or others), a part of Lithuanian Whites breed blood will be practically extruded from pigs of this type. In future LW-B1 type will be yorkshired herd of Lithuanian White pigs, created by absorptive crossbreeding.

The average litter size of LW-B1 type sows was 10.3 piglets and milk yield – 59,4 kg. Comparing with purebred Lithuanian Whites (n = 286), pigs of the mentioned type (n = 245) were distinguished by not only better carcass traits, but also by better fattening performance.

In the combinations of commercial crossbreeding the most expedient is to use pigs of LW-B1 type as a maternal breed. In the nearest future it would be necessary to make approbation of this type.

Keywords: LW-B1, lines, families, breeding efficiency, reproductive, fattening and carcass traits.

Įvadas. Lietuvos baltųjų kiaulių veislė, kaip savarankiška, patvirtinta 1967 m. balandžio 29 d. (Makoveckas, 1986). Grynaveislės Lietuvos baltosios pasižymi geromis reprodukcinėmis ir penėjimosi savybėmis, tačiau kiek prastesnės yra jų mėsinės savybės. Šiai veislei tobulinti nuspręsta kurti skirtingus genetinius kiaulių tipus (Швейстис, 1982). Remiantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1983 m. liepos 19 d. įsakymu Nr. 738, panaudojant Švedijos, o vėliau – ir Suomijos jorkšyrus, Šiaurės Rytų šalies veislynuose buvo kuriamas Lietuvos baltųjų veislės kiaulių bekoninis tipas (LB-B1). Šio šalies regiono veislynai pasirinkti todėl, kad čia veisiamų Lietuvos baltųjų kiaulių mėsinės savybių rodikliai buvo prastesni nei vidutiniai veislės rodikliai (Džiaugys ir kt., 1995). Švedijos bei Suomijos jorkšyrų panaudojimą kuriant LB-B1 tipą nulėmė ir palankūs šių importuotų veislių tyrimų rezultatai (Размайте, 1985;

Дžiaугys ir kt., 1994, 1995). Tačiau šis kiaulių tipas iki šiol nepatvirtintas.

1998 m. pradžioje LB-B1 tipo struktūrą sudarė 18 kuilių linijų ir 14 paršavedžių šeimų (Klimas, 1998). Jo genealoginėje struktūroje didžiausią dalį sudarė Jakobo (20,4%), Nero (15,2%), Savo (11,3%) ir Nasse (10,6%) linijų kuiliai bei Rūtos (27,1%), Niktos (16,2%), Drašulės (13,0%) ir Linos (12,9%) šeimų paršavedės. Iš viso atskirioms linijoms tuo metu priklausė 142 kuiliai, o atskirioms šeimoms – 1105 paršavedės.

2002 m. sausio 1 d. LB-B1 tipo kiaules laikė 27% veislynų (Veislinių kiaulių augintojų – veislynų sąrašas, 2002), iš viso 17 kuilių (6 pakaitiniai ir 11 pagrindinių) ir 858 paršavedes (366 pirmaparšės ir 492 paršavedės, apsiparšavę du ir daugiau kartų). LB-B1 tipo veislynuose 2002 m. pradžioje buvo laikomi ir 44 Švedijos jorkšyrų veislės kuiliai, kurie toliau naudojami „kraujui įlieti“

gerinant kiaulių bandą (Veislinių kiaulių produktyvumo įvertinimo apyskaita 2001, 2002). Jorkšyrizavimo procesui LB-B1 tipo veislynuose iš viso laikytas 61 veislinis kuiliys, t.y. apie 15,3% visų šalies veislynuose laikomų kuilių. LB-B1 tipo paršavedės sudarė tik apie 8,8% visų šalies veislynuose laikomų paršavedžių. Taigi kintant kiaulių skaičiui keičiasi ir jų genealoginė struktūra bei vidutiniai kokybės rodikliai.

Darbo tikslas – įvertinti esamą LB-B1 tipo būklę: 1) atlikti genealoginės struktūros ir veisliškumo (įlietos jorkšyrų kraujo dalies) analizę; 2) ištirti paršavedžių reprodukcinės savybės; 3) išanalizuoti šio tipo kiaulių penėjimosi ir mėsinės savybės bei palyginti su grynaveislėmis Lietuvos baltosiomis.

Medžiagos ir metodai. Tyrimai atlikti 2002 m. Anykščių r. ūkininkų E. Čepelio, R. Medžiuolytės, N. Bieliūno, Nausodės ŽŪB; Biržų r. ūkininkų B. Stirkės, L. Dževečkos, V. Kavaliausko; Panevėžio r. Smilgių; Pasvalio r. „Draugystės“; Švenčionių r. ūkininkų V. Martinkėno, A. Jundo; Ukmergės r. ūkininko R. Čepelio veislynuose ir Valstybinėje kiaulių veislininkystės stotyje. Remiantis anketų bei ekspedicijų duomenimis, veislynuose nustatytas atskiroms linijoms ir šeimoms priklausančių kiaulių skaičius iki 2002 m. spalio 1 d. Šiuo

pagrindu apskaičiuota kuilių (pakaitinių ir pagrindinių) linijų ir paršavedžių (pirmaparšių bei dukart ir daugiau apsiparšavusių) šeimų genealoginė struktūra. LB-B1 tipo veisliškumas nustatytas naudojantis veislinių kiaulių produktyvumo apskaitos formomis Nr. 1-K (Veislinio kuilio lapas) ir Nr. 2-K (Veislinės paršavedės lapas) bei kilmės pažymėjimais. Iš reprodukcinės savybių buvo tiriamas 438 paršavedžių (pirmaparšių bei dukart ir daugiau apsiparšavusių) visumas ir pieningumas. Pagal Valstybinės kiaulių veislininkystės stoties pirminius duomenis išanalizuotos LB-B1 tipo (n = 245) bei grynaveislių Lietuvos baltųjų (n = 286) kiaulių penėjimosi ir mėsinės savybės. Tyrimų duomenys įvertinti biometriškai (Sakalauskas, 1998).

Tyrimų rezultatai. *Kuilių linijų ir paršavedžių šeimų paplitimas.* LB-B1 tipo paplitimas šalies veislynuose pagal kuilių linijas ir paršavedžių šeimas pateiktas 1 lentelėje. Tyrimo duomenimis, dauguma senųjų kuilių linijų (Greno, Jakobo, Spurgo ir Vesto) veisiami tik viename veislyne. Įsivyravę naujos linijos (Anelundo, Bjerbo, Knuto, Marichilo, Mozlo, Odeno). 50% šio tipo paršavedžių šeimų (Smilgos, Ilganosės, Rūtos, Saktės, Melodijos ir Niktos) laikomos taip pat tik viename veislyne.

1 lentelė. LB-B1 tipo veislynuose laikomų kiaulių linijos ir šeimos 2002 m. spalio 1 d.

Veislyno pavadinimas	Kuilių linijos	Paršavedžių šeimos
Anykščių r.		
Ūkininko P. Čepelio	Jampo	Drašuilės, Liūtės, Trumpasnukės
Ūkininkės L. Medžiuolytės	Jampo, Gniso	Drašuilės
Ūkininko N. Bieliūno	Nase	Trumpasnukės
Nausodės ŽŪB	Jampo, Nero	Ilganosės, Trumpasnukės
Biržų r.		
Ūkininko B. Stirkės	Odeno	Lelijos, Žemės
Ūkininko L. Dževečkos	Anelundo, Knuto, Mozlo, Odeno	Lelijos, Žemės
Ūkininko V. Kavaliausko	Knuto	Lelijos
Klaipėdos r.		
UAB „Bridimeksas“	Anelundo, Marichilo	Gairės, Liūtės
Panevėžio r.		
Smilgių ŽŪB	Anelundo, Bjerbo, Knuto, Marichilo, Mozlo, Odeno	Gairės, Liūtės
Pasvalio r.		
ŽŪB „Draugystė“	Anelundo, Bjerbo, Greno, Marichilo, Mozlo, Odeno, Spurgo, Vesto	Melodijos, Niktos, Rūtos, Saktės
Švenčionių r.		
Ūkininko V. Martinkėno	Gniso, Jakobo, Jampo	Drašuilės, Gairės, Liūtės, Smilgos
Ūkininko A. Jundo	Anelundo, Nase	Gairės, Liūtės
Ukmergės r.		
Ūkininko R. Čepelio	Anelundo, Knuto, Nase, Odeno	Gairės, Liūtės

Dauguma LB-B1 tipo veislynų laiko po dvi paršavedžių šeimas (1 lentelė). Siekdami išvengti giminingo veisimo (inbrydingo), tokie veislynai turi dažniau įsigyti naujų kuilių. Ypač sunki padėtis trijuose veislynuose, laikančiuose po vieną paršavedžių šeimą. Perspektyviausia laikyti keturias kuilių linijas ir paršavedžių šeimas.

Genealoginė struktūra ir veisliškumas. 2002 m. spalio 1d. LB-B1 tipo struktūrą sudarė 14 kuilių linijų

(2 lentelė) ir 12 paršavedžių šeimų (3 lentelė). Genealoginėje struktūroje didžiausią dalį sudarė Anelundo (23,2%), Marichilo (16,1%), Odeno (10,7%) ir Bjerbo (8,9%) linijų kuiliai bei Liūtės (29,0%), Gairės (11,9%), Rūtos (11,2%) ir Lelijos (10,3%) šeimų paršavedės. Ties išnykimo riba yra Žemės šeima. Nors šios šeimos paršavedės veisiamos dviejuose veislynuose, tačiau jų sumažėjo iki 12 (3 lentelė). Be to, šios šeimos pavadinimas figūruoja tik LB-B1 tipo struktūroje.

2 lentelė. LB-B1 tipo kuilių genealoginė struktūra

Eil. Nr.	Linijos pavadinimas	Kuilių skaičius	Genealoginė struktūra, %
1.	Anelundo	13	23,2
2.	Marichilo	9	16,1
3.	Odeno	6	10,7
4.	Bjerbo	5	8,9
5.	Jampo	4	7,1
6.	Knuto	4	7,1
7.	Mozlo	4	7,1
8.	Nase	3	5,4
9.	Gniso	2	3,6
10.	Nero	2	3,6
11.	Greno	1	1,8
12.	Jakobo	1	1,8
13.	Spurgo	1	1,8
14.	Vesto	1	1,8
Iš viso:		56	100,0

Analizuojant šio tipo paršavedžių sudėtį pagal amžių paaiškėjo, kad 36 mėn. ir vyresnių paršavedžių buvo tik 16,0% (3 lentelė). Vyriausios paršavedės yra Ilganosės (35,3%), Saktės (32,0%), Trumpasnukės (31,8%),

Niktos (27,3%) ir Lelijos (26,7%) šeimose. Tai rodo, kad LB-B1 tipo šeimas sudaro daugiausia jaunos paršavedės.

Atlikus LB-B1 tipo veisliškumo analizę nustatyta, kad nykstančių senųjų linijų (Jampo, Nase, Gniso, Nero, Greno, Jakobo, Spurgo, Vesto) kuiliai turi 75,0–87,3%, o atskirų šeimų paršavedės – nuo 75,0% iki 93,4% jorkšyrų veislės kraujo. Toliau naudojant naujų Švedijos jorkšyrų linijų (Anelundo, Marichilo, Odeno, Bjerbo, Knuto, Mozlo ir kt.) kuilius, Lietuvos baltųjų veislės kraujo dalis iš šio tipo kuilių bus išstumta.

Paršavedžių reprodukcinių savybės. LB-B1 tipo paršavedės, ypač dukart ir daugiau apsiaršavusios, pasižymi geromis reprodukcinėmis savybėmis (4 lentelė). Visų paršavedžių (pakaitinių ir pagrindinių) vidutinis vislumas buvo 10,3 paršelių, pieningumas – 59,4 kg. Atskiruose veislynuose tarp šių rodiklių nustatyti ir nemaži svyravimai. Didžiausiu vislumu išsiskyrė Anykščių r. ūkininko N. Bieliūno (11,9 paršelių), Biržų r. ūkininko B. Stirkės (11,6 paršelių) ir Ukmergės r. ūkininko R. Čepelio (11,5 paršelių), mažiausiu – Švenčionių r. ūkininko V. Martinkėno (9,7 paršelių) paršavedės ($P < 0,025$). Didžiausiu pieningumu pasižymėjo Ukmergės r. ūkininko R. Čepelio (63,4 kg), mažiausiu – Panevėžio r. Smilgių ŽŪB (52,2 kg) paršavedės ($P < 0,001$).

3 lentelė. LB-B1 tipo paršavedžių genealoginė struktūra

Eil. Nr.	Šeimos pavadinimas	Paršavedžių skaičius	Iš jų: 36 mėn. ir vyresnių		Genealoginė struktūra, %
			skaičius	% nuo visų paršavedžių	
1.	Liūtės	127	10	7,9	29,0
2.	Gairės	52	4	7,7	11,9
3.	Rūtos	49	5	10,2	11,2
4.	Lelijos	45	12	26,7	10,3
5.	Melodijos	33	6	18,2	7,5
6.	Drasulės	30	6	20,0	6,9
7.	Saktės	25	8	32,0	5,7
8.	Niktos	22	6	27,3	5,0
9.	Trumpasnukės	22	7	31,8	5,0
10.	Ilganosės	17	6	35,3	3,9
11.	Žemės	12	0	0,0	2,7
12.	Smilgos	4	0	0,0	0,9
Iš viso:		438	70	16,0	100,0

Ištirta genealogijos įtaka LB-B1 tipo paršavedžių reprodukcinėms savybėms (4 lentelė). Skirtingoms šeimoms priklausančių paršavedžių vislumas ir pieningumas buvo nevienodi. Mažiausiai vislios buvo Saktės ir Ilganosės (9,1 paršelių), visliausios – Smilgos ir Lelijos (atitinkamai 12,0 ir 11,4 paršelių) šeimų paršavedės; mažiausiai pieningos buvo Trumpasnukės (51,0 kg), pieningiausios – Liūtės (64,2 kg) šeimų paršavedės. Skirtumai statistiškai patikimi ($P < 0,005 - 0,001$).

Kiaulių penėjimosi ir mėsinės savybės. Pagal 245 palikuonių penėjimosi ir mėsinės savybes Valstybinės kiaulių veislininkystės stoties kontrolinio penėjimo tvartuose įvertinta 17 LB-B1 tipo kuilių bei 70 paršavedžių (5 lentelė). Šio tipo kiaulės 100 kg masę

pasiekė per 187 dienas: per parą priaugdavo 790 g ir kilogramui priesvorio sunaudodavo 41,11 MJ apykaitos energijos. Jų skerdenos puselių ilgis siekė vidutiniškai 95,0 cm, lašinių storis už paskutinio šonkaulio – 22,8 mm, raumeningumas – 53,0%. Didžiausiu priesvorium per parą pasižymėjo Nausodės ŽŪB (869 g), mažiausiomis pašarų sąnaudomis – ūkininko L. Dževečkos ir UAB „Bridimeksas“ (atitinkamai 39,50 ir 39,90 MJ apykaitos energijos) kiaulės. Be to, Klaipėdos r. UAB „Bridimeksas“ nupenėtos kiaulės išsiskyrė ir geriausiomis mėsinėmis savybėmis. Jų lašinių storis už paskutinio šonkaulio buvo 15,6 mm, o vidutinis raumeningumas – net 56,8%. Lyginant su LB-B1 tipo vidutiniais minėtais rodikliais, skirtumai statistiškai patikimi. Ypatingas dėmesys šio tipo kuilių selekcijai didinant

4 lentelė. Atskiroms šeimoms priklausančių LB-B1 tipo paršavedžių reprodukcinės savybės

Eil. Nr.	Šeimos pavadinimas	Pirmaparšių			Dviejų ir daugiauapsiparšavių			Visų paršavedžių		
		skaičius	vislumas	pieningumas, kg	skaičius	vislumas	pieningumas, kg	skaičius	vislumas	pieningumas, kg
1.	Liūtės	31	10,5	63,8	96	11,0	64,3	127	10,9	64,2
2.	Gairės	23	10,0	58,3	29	11,2	64,5	52	10,7	61,8
3.	Rūtos	10	9,0	55,0	39	9,5	56,0	49	9,4	55,8
4.	Lelijos	15	10,8	57,6	30	11,7	58,2	45	11,4	58,0
5.	Melodijos	6	9,1	56,0	27	9,3	58,0	33	9,3	57,6
6.	Drąsuolės	9	11,0	59,2	21	11,7	60,3	30	11,2	60,0
7.	Sakmės	5	8,9	54,0	20	9,1	55,0	25	9,1	54,8
8.	Niktos	4	9,5	58,0	18	10,0	60,0	22	9,9	59,6
9.	Trumpasnukės	7	8,5	48,5	15	10,0	52,1	22	9,5	51,0
10.	Ilganosės	6	8,6	52,7	11	9,4	52,4	17	9,1	52,5
11.	Žemės	10	9,8	56,8	2	9,0	56,0	12	9,7	56,7
12.	Smilgos	-	-	-	4	12,0	60,0	4	12,0	60,0
Iš viso:		126	10,0±0,2	58,2±1,1	312	10,5±0,1	59,9±0,8	438	10,3±0,1	59,4±0,6

raumeningumą turi būti skiriamas ūkininkų N. Bieliūno, P. Čepelio (Anykščių r.) bei V. Martinkėno (Švenčionių r.) ūkiams. Šių veislynų kiaulių vidutinis raumeningumas kontrolinio penėjimo pabaigoje nesiekė 50% (5 lentelė).

Be to, nustatyta genealogijos įtaka ir kiaulių penėjimosi bei mėsinėms savybėms. Skirtingoms linijoms ir šeimoms priklausančių LB-B1 tipo kiaulių penėjimosi bei mėsingumo rodikliai taip pat buvo nevienodi.

5 lentelė. LB-B1 tipo kuilių bei paršavedžių įvertinimas pagal palikuonių penėjimosi ir mėsinės savybės

Veislyno pavadinimas	Patikrinta		Nupenėtų ir paskerstų palikuonių skaičius	Amžius dienomis, pasiekus 100 kg masę	Priesvoris per parą, g	1 kg priesvorio sunaudota apykaitos energijos, MJ	Skerdenos puselės ilgis, cm	Lašinių storis už paskutinio šonkaulio, mm	Ilgiausiojo nugaros raumens skerspjūvio plotas, cm ²	Kumpio masė, kg	Raumeningumas, % (Piglog 105 duomenys)
	kuilių	paršavedžių									
Anykščių r.											
Ūkininko P. Čepelio	1	5	14	194	751	43,11	93,9	25,2	31,4	10,7	49,1
Ūkininko N. Bieliūno	-	1	2	205	830	46,06	92,8	25,6	31,9	10,4	47,7
Nausodės ŽŪB	1	4	15	181	869	40,97	94,4	29,0	32,3	11,0	53,8
Biržų r.											
Ūkininko B. Stirkės	-	3	9	205	708	42,85	92,6	21,1	35,4	10,9	53,2
Ūkininko L. Dževečkos	2	12	42	186	819	39,50	96,9	19,7	35,7	11,7	53,8
Klaipėdos r.											
UAB „Bridimeksas“	2	3	8	183	812	39,90	94,3	15,6	36,3	10,2	56,8
Panevėžio r.											
Smilgių ŽŪB	4	11	40	192	736	41,91	95,8	16,9	36,2	11,5	55,9
Pasvalio r.											
ŽŪB „Draugystė“	2	2	8	198	791	40,57	96,2	20,5	38,3	11,9	52,6
Švenčionių r.											
Ūkininko V. Martinkėno	1	5	19	197	756	44,05	94,5	26,0	31,6	11,2	49,9
Ukmergės r.											
Ūkininko R. Čepelio	4	24	88	179	807	40,30	94,2	25,9	35,4	11,6	52,3
Iš viso:	17	70	245	187±2	790±13	41,1±1,07	95,0±0,3	22,8±0,6	35,0±0,5	11,4±0,1	53,0±0,1

Palyginti su grynaveislėmis Lietuvos baltosiomis (6 lentelė) LB-B1 tipo kiaulės pasižymėjo geresnėmis penėjimosi ir mėsinėmis savybėmis (išskyrus skerdenos puselės ilgį). Ultragarso aparato „Piglog 105“

duomenimis, jorkšyrizuotų Lietuvos baltųjų kiaulių vidutinis raumeningumas buvo 2,3% didesnis negu grynaveislių ($P<0,001$).

6 lentelė. Grynaveislių Lietuvos baltųjų ir LB-B1 tipo kiaulių penėjimosi bei mėšinių savybių palyginamasis įvertinimas

Kiaulių skaičius	Amžius dienomis, pasiekus 100 kg masę	Priesvoris per parą, g	1 kg priesvorio sunaudota apykaitos energijos, MJ	Skerdenos puselės ilgis, cm	Lašinių storis už paskutinio šonkaulio, mm	Ilgiausiojo nugaros raumens skerspjūvio plotas, cm ²	Kumpio masė, kg	Raumeningumas, % (Piglog 105 duomenys)
Grynaveislės Lietuvos baltosios								
286	190±3	756±31	43,38±1,87	95,0±0,4	24,4±0,9	31,1±0,7	10,9±0,1	50,7±0,1
LB-B1								
245	187±2	790±13	41,11±1,07	95,0±0,3	22,8±0,6	35,0±0,5	11,4±0,2	53,0±0,1
LB-B1 tipo kiaulių duomenų palyginimas su grynaveislėmis (±)								
*	-3	+34	-2,27	0,0	-1,6	+3,9	+0,5	+2,3

Aptarimas ir išvados. Palyginti kintantis yra šeimų, o ypač linijų, paplitimas LB-B1 tipo veislynuose. Jeigu 1998 m. pradžioje minėto tipo struktūrą sudarė 18 kuilių linijų ir 14 paršavedžių šeimų (Klimas, 1998), tai 2002 m. spalio 1 d. – 14 kuilių linijų ir 12 paršavedžių šeimų. LB-B1 tipo struktūroje neliko Savo, Pache, Jolo, Gomo, Enapo, Šakalo, Falko, Krolle, Mure, Saliuto ir Silueto kuilių linijų bei Linos, Vijoklinos ir Žibutės paršavedžių šeimų. Be to, 4 kuilių linijos ir 6 paršavedžių šeimos laikomos tik viename veislyne. Tai nėra gerai. Pastaruoju metu įsivirauja naujos linijos.

Tyrimų duomenimis, 2002 m. spalio 1 d. LB-B1 tipo veislynuose kuilių buvo laikoma 8,2%, o paršavedžių net 49,0 % mažiau negu 2002 m. sausio 1 d. (Veislinių kiaulių produktyvumo įvertinimo apyskaita 2001, 2002).

Taigi kito ir genealoginė struktūra. Aišku, mažo produktyvumo kiaules būtina brokuoti, nors linijos ir šeimos sumažėja arba visiškai likviduojamos. Tačiau, esant nepalankiai ekonominei situacijai kiaulininkystėje, dažnai nukenčia ir produktyvių kiaulių linijos bei šeimos. Linijų bei šeimų gausa parodo veislės (tipo) genetinę įvairovę. Mūsų ir kitų autorių (Тристан, Сиволап, 1993; Juozaitienė, Remeikienė, 1999) tyrimais nustatyta, kad skirtingoms linijoms bei šeimoms priklausančių kiaulių reprodukcinės, penėjimosi ir mėšinės savybės yra nevienodos. Todėl tikslinga LB-B1 tipo veislynuose išlaikyti reikalingą kuilių kiekį bei genealoginę struktūrą. Norint išvengti giminingo veisimo (inbrydingo) bei ilgiau verstis turimais kuiliais, reikėtų veisti ne mažiau kaip 4 genealogines linijas ir 4 šeimas. Šiuo atveju minimalus veislyno dydis, laikant vienos kartos kiaules, galėtų būti – 4 skirtingų linijų kuiliai ir 16 skirtingų šeimų paršavedžių (1 kuiliui – 4 paršavedės). Nedideli veislynai, laikantys bent po dvi skirtingas linijas ir šeimas, galėtų kooperuotis. Tačiau kiaulių veisimas LB-B1 tipo veislynuose vienu ir kitu atveju paprastai šių reikalavimų neatitinka. Jei augintojai nenori laikyti reikiamų kuilių, jie galėtų sudaryti sutartį su veislininkystės (sėklinimo) įmone, kad ši įsigytų pageidaujama genealogiją kuilių ir tiekėtų jiems spermą. Pastaruoju metu sėklinimo paslaugas teikiančiose veislininkystės institucijose šio tipo kuilių–reproduktorių nėra. Siekiant aprūpinti veislininkystės (sėklinimo) įmones geros veislinės vertės LB-B1 tipo kuiliais –

reproduktoriais, reikėtų elevere auginti ir šio tipo skirtingų linijų kontrolinių kuiliukų. Taigi šią padėtį būtina taisyti. Be to, artimiausiu metu LB-B1 tipą reikėtų įteisinti LR žemės ūkio ministerijos ar Valstybinės gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybos įsakymu.

Išvados.

1. 2002 m. spalio 1 d. LB-B1 tipo struktūrą sudarė 14 kuilių linijų ir 12 paršavedžių šeimų. Nustatyta, kad nykstančių senųjų linijų (Jampo, Nase, Gniso, Nero, Greno, Jakobo, Spurgo ir Vesto) kuiliai turi 75,0–87,3%, o atskirų šeimų paršavedės – 75,0–93,4% jorkšyrų veislės kraujo. Toliau naudojant 1998 m. įvežtų Švedijos jorkšyrų linijų kuilius, Lietuvos baltųjų veislės kraujo dalis iš šio tipo kiaulių tarpo bus išstumta. Tikėtina, kad tipo struktūroje atsiras ir 2002 m. pabaigoje importuotų Švedijos jorkšyrų veislės kuilių linijų pavadinimai. Taigi LB-B1 tipas ateityje bus nustelbiamuoju mišrinimu sukurta jorkšyrizuota Lietuvos baltųjų kiaulių banda.

2. LB-B1 tipo kiaulių reprodukcinės savybės panašios į grynaveislių Lietuvos baltųjų, tačiau penėjimosi rodikliai, o ypač raumeningumas ($P<0,001$), yra geresni. Selekcijuojant šio tipo kiaules mėšinėms savybėms gerinti, veisliniam naudojimui reikėtų palikti prieauglį, kurio raumeningumas ne mažesnis kaip 55%. Tokio raumeningumo kiaules būtų lengviau apsaugoti nuo įvežamų veislių konkurencijos.

3. Pramoninio mišrinimo deriniuose šio tipo kiaules tikslingiausia naudoti kaip motininę veislę.

Literatūra

- Džiaugys V., Klimas R., Kriauzienė J. ir kt. Lietuvoje veisiamos kiaulės ir jų naudojimas. Akademia, 1994. P. 45
- Džiaugys V., Klimienė A., Klimas R. Lietuvos baltųjų kiaulių gerinimas Suomijos jorkšyrais. LGI mokslo darbai. Gyvulininkystė. Vilnius: Academia, 1995. T. 27. P. 77–84.
- Džiaugys V., Kriauzienė J., Klimas R. ir kt. Lietuvos baltųjų veislės kiaulių bekoninis tipas (LB-B1). LGI mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius, 1995. N. 68. P. 41–49.
- Juozaitienė V., Remeikienė J. Improving of fattening and meat qualities of pigs raised in Lithuania. LGI mokslo darbai. Gyvulininkystė. Baisogala, 1999. T. 35. P. 132–139.
- Klimas R. Lietuvos baltųjų kiaulių veislės struktūra. LGI mokslo darbai. Gyvulininkystė. Vilnius: Academia, 1998. T. 33. P. 44–54.
- Makoveckas R. Lietuvos baltosios kiaulės. Vilnius: Mokslas, 1986. P. 3–5.

7. Sakalauskas V. Statistika su Statistica. Vilnius, 1998. P. 227.
8. Veislinių kiaulių augintojų–veislynų sąrašas. Vilnius: Valstybinė gyvulių veislininkystės priežiūros tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, 2002. P. 3
9. Veislinių kiaulių produktyvumo įvertinimo apyskaita 2001. Baisogala: Valstybinė kiaulių veislininkystės stotis, 2002. P.72
10. Размайте В. Зависимость беконных качеств литовских белых свиней от доли кровности по шведским йоркширам. Бюлл. науч. – техн. информ. Лит. НИИЖ. Вильнюс, 1985. Но 1-2 (55–56).С. 50–54.
11. Тристан П. И., Сиволап В.Н. Влияние генеалогической сочетаемости и принадлежности на репродуктивные показатели свиней. Племенные и продуктивные качества сельскохозяйственных животных на севере Казахстана. Алматы, 1993. С. 103–110.
12. Швейстис Ю.Ю. Использование популяционного метода для создания типов и линий литовских белых свиней.Тр. Лит. НИИЖ. Вильнюс, 1982. Т. 19. С. 46–59.

2003 06 16